

משיח) - ע"פ המבואר במדרז"ל (ירושלמי פסחים פ"י ה"א. ב"ר פפ"ח, ה) ש"ד' כוסות של לילי פסח (הם) כנגד ד' גאולות שנאמרו במצרים", ועד"ז יהיו "ד' כוסות של נחמה" לעתיד לבוא.

והנה, מאחר שהגאולה העתידה בפעלת ע"י כללות הענין דהפצת המעיינות חוצה, לכן, קישר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע את המנהג דשתיית ד' כוסות באחש"פ (שהם כנגד ד' כוסות של נחמה דלעתיד לבוא) עם התלמידים שלמדו בישיבת "תומכי תמימים", כי ביסוד ישיבת "תומכי תמימים" התבטא כללות הענין דהפצת המעיינות חוצה, כמדובר כמ"פ.

ובהמשך לזה - הרי כאן המקום להזכיר אודות שתיית ד' כוסות: אלו שאוחזים כבר בכוס הרביעי - ישנו את הכוס הרביעי, ואלו שאוחזים עדיין קדם שתיית כוס ראשון - יתחילו לשתות את הד' כוסות.

וכנהוג בכל שנה - תתן הנהלת ישיבת "תומכי תמימים" את היין, כדי שכולם יוכלו לקיים את המנהג דשתיית ד' כוסות.

(אח"כ אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:) איתא בסידור האריז"ל שאמירת ההגדה צריכה להיות בקול רם ובשמחה, ועד"ז מובן ששתיית ד' כוסות (כולל ד' הכוסות דאחש"פ) צריכה להיות מתוך שמחה.

(והוסיף תוך כדי חיוך:) הנהלת הישיבה יכולה לתת רק את היין, אבל שתיית היין באופן של שמחה - צריכה להיות ע"י כאר"א בפ"ע.

* * *

לח. בהמשך להמדובר לעיל אודות ד' כוסות - הרי ידוע כללות החילוק שבין מספר ד' למספר ג', כפי שמצינו בנוגע לכמה ענינים. ולדוגמא:

מספר ד' - ד' כוסות דפסח, שהם כנגד ד' כוסות של פרעה (שבאותו חלום נרמזה גאולתן של ישראל), ד' לשונות של גאולה, וד' כוסות של נחמה דלעתיד לבוא; ומספר ג' - ג' מצות שבקערה, "שלשה שריגים", וכיו"ב.

ועד"ז מצינו את החילוק שבין מספר ג' לד' בנוגע לאבות ואמהות - ג' אבות וד' אמהות.

וענין זה קשור במיוחד עם כללות הענין דחג הפסח (יצי"מ), כמארז"ל (ר"ה יא, א) עה"פ "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות" (דקאי על אופן הגאולה דיצי"מ), "מדלג על ההרים בזכות אבות (שמספרם ג')", מקפץ על הגבעות בזכות אמהות (שמספרן ד').

לט. והביאור בזה (ראה גם לקו"ש חי"ז ע' 202):

איתא בגמרא (שבת קד, א), "אתו דרדקי האידנא לבי מדרשא, ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותייהו, אל"ף ביי"ת אלף בינה, גימ"ל דל"ת גמול דלים".

בלתי מוגה

זאת אומרת: החילוק בין ג' לד' הוא - שג' קאי על בחי' המשפיע (,,גמול"), וד' קאי על בחי' המקבל (,,דלים").

ועד"ז מבואר בדרוש ג' מיני אדם הידוע - שהחילוק בין ג' לד' הוא בדוגמת החילוק שבין אורות לכלים: ג' קאי על בחי' האורות (משפיע), וד' קאי על בחי' הכלים (מקבל).

והנה, לא זו בלבד שהחילוק בין ג' לד' הוא החילוק שבין המשפיע למקבל, אלא חילוק זה מתבטא גם כאשר מדברים אודות ההשפעה עצמה, היינו, כאשר ההשפעה נמצאת עדיין אצל המשפיע (בעת ההשפעה) הרי היא בבחי' ג', וכאשר ההשפעה נמשכת בפועל ממש בכלי המקבל, הרי היא בבחי' ד'.

ועפ"ז מובן החילוק שבין האבות והאמהות - שהאבות מספרם ג', והאמהות מספרן ד' (,,אין קורין אבות אלא לשלשה, ואין קורין אמהות אלא לארבע").

התואר, „אב", ו„אם" שייך כאשר מדברים אודות ענין ההולדה, כי רק מפני הולדת הילדים נקראים הם בשם „אב ואם", זאת אומרת, שכאשר מדברים אודות „אב", ו„אם", מדובר כבר אודות ענין ההשפעה (הולדה), ובהשפעה גופא ישנו חילוק בין „אב" ל„אם".

והחילוק שביניהם - כמבואר בתניא (פ"ב. אגה"ק סכ"ט) ש„כל אברי הולד כלולים בטיפת האב בהעלם גדול, והאם מוציאתו לידי גילוי בלידתה ולד שלם ברמ"ח אברים ושס"ה גידים", זאת אומרת, שיסוד והתחלת ההשפעה היא ע"י האב, אבל גילוי ההשפעה בפועל ממש (בכלי המקבל) היא ע"י האם.

ולכן האבות הם במספר ג', והאמהות הם במספר ד' - כאמור לעיל שכאשר ההשפעה נמצאת עדיין אצל המשפיע (אבות) היא בבחי' ג', וכאשר ההשפעה נמשכת בפועל ממש בכלי המקבל (אמהות) היא בבחי' ד'.

[וע"פ הידוע שכל ענין משתקף גם בתורה - מצינו חילוק זה בין תורה שבכתב לתורה שבעל-פה: תורה שבכתב נקראת „מוסר אביך", ותורה שבע"פ נקראת „תורת אמן", כי „כל רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת באים מההעלם אל הגילוי בתושבע"פ", כי בתושב"כ הם באופן של רמז בלבד, כמאמר „ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא", ובתושבע"פ באים בגילוי כל הפרטים, „לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא", כשם שכל אברי הולד (רמ"ח אברים ושס"ה גידים) באים מההעלם אל הגילוי ע"י האם (אגה"ק שם)].

מ. עפ"ז יובן גם החילוק שבין „מצה" ל„יין" - שהמצה היא במספר ג', ג' מצות, והיין הוא במספר ד', ד' כוסות:

החילוק בין „מצה" ל„יין" (בפשטות) הוא - בענין הטעם, היינו, שהמצה „אין בה טעם כמו חמץ", כי היא „לחם עוני",

[וזאת אומרת: אע"פ שאין נוהגין לטבול את המצה במלח (בב' לילת

ראשונים) מפני חיבור מצוה,, לצאת ידי חובתו במצה שאין עמה תערובת טעם אחר כלל" (ש"ע אדה"ז אר"ח סתע"ה ס"י), היינו, שצריכים לטעום טעם מצה – הרי,, בלע מצה כר' יצא, אע"פ שלא הרגיש טעם מצה" (שם סכ"ה), היינו, שבוה לא מודגש ענין הטעם],

ואילו,, יין" - הרי כל ענינו הוא שיש לו טעם כר' (ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 277).

ובדוגמת החילוק שבין,, מים" ל,, יין", שבמים מצינו שרק השותה מים לצמאו מברך,, שהכל נהי' בדברו", כי המים אין להם טעם, ולכן, רק כאשר שותה לצמאו צריך לברך; משא"כ בשתיית יין לא מצינו נפק"מ אם שותה לצמאו כר', כי גם כאשר אינו צמא יש לו תענוג משתיית היין, מאחר שיש לו טעם כר'.

ולכן מצינו שיין מוסיף בכללות הענין דהבנה והשגה (שזהו אמיתית ענין הטעם), כמ"ש,, נכנס יין יצא סוד", היינו, ש,, יין" מורה על קבלת השפעה בפנימיות, באופן של הבנה והשגה כר'.

ועפ"ז מובן החילוק שבין,, מצה" ל,, יין" - שמצה שאין בה טעם, היא בדוגמת ההשפעה כפי שהיא אצל המשפיע (קודם שבאה באופן של הבנה והשגה (טעם) בכלי המקבל בפועל ממש), ולכן היא במספר ג'; והיין שיש בו טעם, מורה על קבלת ההשפעה באופן של הבנה והשגה (טעם) בכלי המקבל, ולכן הוא במספר ד' (ד' כוסות).

מא. האמור לעיל (שכאשר מדובר אודות ענין של טעם, הבנה והשגה כר', מתבטא הדבר במספר ד') מצינו גם בכללות ענין הבריאה:

כאשר מדובר אודות כללות ענין ההתהוות כפי שזה מצד עצמות ומהות,, שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט" - לא שייך בזה עדיין ענין של טעם והסברה ופרטים כר'.

אבל כאשר מדובר אודות ההתהוות בפועל - מתגלה הטעם שבדבר: נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים.

[ואין זה סותר להמבואר בכ"מ שהענין דנתאוה הקב"ה כר' אינו ענין של טעם והסברה כר' - כי פירושים אלו הם פירושים נפרדים. ואכ"מ].

והרי ההתהוות בפועל היא באופן שכל נברא מורכב מארבעה יסודות אש רוח מים ועפר, כמ"ש הרמב"ם (הל' דעות רפ"ד) ש,,ארבעה גופים הללו שהם אש ורוח ומים וארץ, הם יסודות כל הנבראים למטה".

ועד"ז מובא במדרז"ל בכ"מ (הן במדרשים, והן בזהר ובתיקוני זהר) שכל נברא שבעולם מורכב מד' יסודות.

בלתי מוגה

מב. מאמר המוסגר:

אודות דברי הרמב"ם ש„ארבעה גופים הללו... הם יסודות כל הנבראים למטה" – ישנם „מלעיגים" שטוענים שדברי הרמב"ם נאמרו באותם זמנים שעדיין לא היתה התפתחות המדע, אבל בימינו אלו, לאחר שגילו שה„מים" מורכבים מב' חלקים, אי אפשר לומר שכל נברא מורכב מד' יסודות, כי המים עצמם נחלקים לב' פרטים. ולכן רוצים הם לומר שאם הרמב"ם הי' יודע זאת, הי' מתחרט ח"ו ממ"ש שכל דבר מורכב מד' יסודות.

אבל באמת, מובן בפשטות שאין זו קושיא כלל – כי „יסוד" לא מוכרח להיות דבר שלא ניתן לחלקו לחלקים, אלא יכול להיות „יסוד" שהוא עצמו מורכב מכמה חלקים, ומה שנקרא „יסוד" – הרי זה ביחס לנברא שמורכב ממנו, היינו, שהנברא מורכב מד' יסודות, אבל יתכן שה„יסוד" עצמו מתחלק לכמה פרטים.

דוגמא לדבר:

ה„אדם" הוא מציאות אחת, ואעפ"כ, מציאותו מורכבת מריבוי פרטים רמ"ח אברים ושס"ה גידים.

ועד"ז כללות העולם הוא מציאות אחת, ומציאות זו מתחלקת לריבוי פרטים – החל מד' הסוגים כלליים דדומם צומח חי ומדבר, ובהם גופא – ההתחלקות לריבוי פרטים.

ועד"ז בכללות העולם – ישנם ד' עולמות כלליים, וביחד עם זה אמרו חז"ל „ועולמות אין מספר" – אל תיקרי עולמות אלא עולמות, היינו, שישנם ריבוי עולמות עד אין מספר. זאת אומרת: בכללות ישנם ד' עולמות, והם מתחלקים לריבוי עולמות.

ועד"ז – דוגמא פשוטה ביותר: כאשר לוקחים „שעון" ומפרקים אותו לברגים וכו', הרי כל בורג בפ"ע אינו „שעון" כלל, ורק בצירוף והרכבת כל הברגים והחלקים יחד – נעשה מציאות של „שעון".

ועד"ז מצינו בהלכה: מציאות של „בית" ע"פ הלכה היא – הרכבה של עצים ואבנים ועפר. זאת אומרת: ה„בית" הוא אמנם ענין אחד, אבל הוא מורכב מעצים אבנים ועפר.

ועד"ז מובן בנוגע לעניננו – יתכן אמנם שיסוד המים (וכיו"ב) מתחלק לב' חלקים, וביחד עם זה הרי הוא א' מארבעת היסודות שמהם מורכב כל נברא.

וכאמור לעיל שמ"ש ברמב"ם שכל נברא מורכב מד' יסודות – הרי זה ענין המוכח בכמה מקומות במדרשים ובזהר, ואין כל ספק בדבר כו'.

וטעם הדבר: היות שהתהוות הנבראים היא ע"י שם הוי', הוי' מלשון מהוה, היינו, שהתהוות כל הנבראים מאין ליש בכל רגע היא ע"י שם הוי' – הנה כשם שישנם ד' אותיות בשם הוי', כמו כן מורכבת מציאותו של כל נברא

מד' יסודות. ובוזה רואים את כח הפועל בפועל, כחו של האומן בכלי - שמציאותו של הנברא מורכבת מד' יסודות, בדוגמת ד' אותיות שם הוי' (המהורה).

ואין סתירה לזה מהמבואר בכ"מ שמציאותם של המלאכים מורכבת מב' יסודות בלבד, אש ורוח, כמ"ש, „עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש ליהוט“, שהם היסודות הקלים (משא"כ היסודות מים ועפר, היורדים למטה כו') - כמבואר בקונטרס „בד קדש“ (פ"ד) שבד' היסודות עצמם יש מזיגות והתערבות כו'.

וענין זה מרמוז גם בדברי הרמב"ם (שם ה"ה) ש„האש מקצתה הסמוך לרוח מתחולל משתנה ומתכנס ונעשה רוח, וכן הרוח מקצתו הסמוך למים משתנה ומתכנס ונעשה מים וכו'“. וכמבואר בארוכה בספרי חקירה, קבלה וחסידות.

מג. ונחזור לעניננו החילוק שבין ג' לד':

כללות הענין דג' ד' שייך רק כאשר מדובר אודות ענין של השפעה, היינו, כאשר ישנה השפעה מהמשפיע למקבל, הרי המשפיע הוא בבחי' ג' והמקבל הוא בבחי' ד' - „גמול דלים“.

וכל זה - רק כאשר מדובר אודות ענין של השפעה, בדוגמת החילוק שבין אבות (ג') לאמהות (ד'), שכל המושג ד„אב ואם“ מתייחס לענין של השפעה (הולדת בנים). אבל כאשר מדובר אודות עצם מציאותו של האב (קודם שנקרא „אב“, היינו, טרם שיש לו שייכות לענין של השפעה) - הרי זה למעלה ממספר ג' (אלא באופן של פשיטות כו').

ועד"ז מובן בנוגע לכללות ענין ההתהוות:

כאשר מדובר אודות דרגא שלמעלה מכללות ענין ההתהוות - אין זה שייך למספר ג' (אורות), אלא ענין של פשיטות בלבד.

וכללות החילוק שבין ג' לד' הוא - ביחס לענין ההתהוות, היינו, כאשר המהוה צריך להוות מציאות יש, הנה לכל לראש בא הענין דג' (כפי שהשפעה היא עדיין אצל המשפיע, קודם שנמשכת ובאה בפועל ממש בכלי המקבל), וכפי שמובא בספר יצירה שישנם ג' ענינים דאש מים ורוח, ועד"ז מאמר המשנה „על שלשה דברים העולם עומד“; ולאח"ז - כאשר ההשפעה יורדת ונמשכת בכלי המקבל בפועל ממש, להיות עולם מסודר כו' - הרי זה באופן של ד', ד' יסודות שמהם מורכב כל נברא, בדוגמת ד' אותיות שם הוי' המהוות את כל הנבראים (לאחרי ההתלבשות בשם אלקים).

ועד"ז מובן החילוק שבין ג' לד' בנוגע לגאולה דיצי"מ - החילוק שבין מצה (ג') ליין (ד'):

כאשר מדובר אודות כללות נקדת הגאולה - „נגלה עליהם מלך מלכי

המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו וגאלם" – הרי זה למעלה עדיין מענין של התחלקות (לג' או ד'), אלא באופן של פשיטות.

אבל כאשר הגאולה צריכה לירד ולהתגלות למטה בפועל ממש – הנה לכל לראש ישנו ענין הגאולה כפי שזה במספר של ג', שזהו כללות הענין דג' המצות שבקערה, ולאח"ז – כאשר הגאולה נמשכת ובאה בפועל ממש, הרי זה באופן של ד', שזהו כללות הענין דד' כוסות.

וכפי שנתבאר לעיל ש"מצה" היא "לחם עוני", שאין בה טעם, ואילו "יין" יש בו טעם, זאת אומרת, שענין ה"יין" מבטא את הגאולה בגלוי ובפועל ממש, שאז שייך ענין של שירה וזמרה – "אין אומרים שירה אלא על היין", ולכן הרי זה במספר ד' (ד' כוסות) -- כי כאשר הדבר בא לידי פועל ממש, הרי זה במספר ד', כנ"ל בארוכה.

מד. ההוראה מזה בנוגע לעבודה בפועל (,טאפאררדאפלאחו"):

כאשר מדובר אודות ההשפעה אל הזולת, הנה אפילו כאשר המשפיע נמצא כבר בקירוב אל המקבל, היינו, שהוא חושב כבר אודות ההשפעה אל הזולת -- עליו להוסיף ענין רביעי (ד') כדי שההשפעה תבוא בפועל ממש בכלי המקבל באופן של שלימות.

זאת אומרת: אין להסתפק במספר ג' כפי שזה אצל המשפיע עצמו (ביחס להשפעה אל הזולת), אלא כדי שתהי' ההשפעה אל הזולת בפועל ובגלוי באופן המתאים – צריכים להוסיף ענין רביעי (ד').

בסגנון אחר – ובפשטות:

גם לאחר ההחלטות הטובות שיהודי מחליט בעצמו להתעסק בהשפעה אל הזולת – הנה כאשר צריך להשפיע אל הזולת בפועל ממש, עליו להוסיף ענין רביעי – סבר פנים יפות.

זאת אומרת: אין להסתפק במחשבה דיבור ומעשה בלבד (ג' הענינים שבמשפיע, בעמדו במעמד ומצב השייך להשפעה אל הזולת), אלא כל ענינים אלו צריכים להעשות מתוך סבר פנים יפות (ענין הד' – בדוגמת היר"ד שמאחורי הרי"ש, ביטול המקבל), שאז נפעל כללות ענין הצדקה וההשפעה אל הזולת (,גמול דלים") בתכלית השלימות.

מה. והנה, כללות המספרים ג' וד' שייכים לדוד המלך – כמבואר בכ"מ שבת יבט, דד"ד ישנם ב"פ דל"ת, ובאמצע – אות וא"ו (ב"פ ג'), כידוע הפירושים שבוה.

ובהמשך להאמור לעיל – הנה יה"ר שבקרוב ממש נזכה להקמת סוכת דוד הנופלת, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

ואע"פ שכללות הענין ד, סוכת דוד" שייך לכאורה לחג הסוכות – הרי „בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים", היינו, שענין זה שייך גם לחג הפסח.

בלתי מוגה

ולכן, כשם שתיכף ומיד לאחרי יצי"מ ה' הענין ד', בסוכות הרשבתי את בני ישראל", דקאי על ענני הכבוד (כפי שמוכח גם בשו"ע (או"ח סתרכ"ה)) – כמו כן יהי' גם עתה, שבעמדנו בסיום חג הפסח נזכה תיכף ומיד לקיום היעוד „וראו עם ענני שמיא", בדוגמת ענני הכבוד.

זאת אומרת, שבקרוב ממש זוכים כל בני"י לצאת מהגלות ולבוא לארצנו הקדושה, „ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", ובאופן ד', „וראו עם ענני שמיא" (בדוגמת ענני הכבוד) – ברגע כמימרא. ובאופן ד', „שלימות העם" – „בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", „קהל גדול ישו בו הנה".

* * *

מו. נהוג בכל שנה לומר ענין בנגלה דתורה – בתור השתתפות ב„כינוס תורה" שנערך ב„אסרו חג".

ומאחר שנשאר עדיין „חוב" מההתוועדות די"א ניסן, שבה ה' צריך להערך „סיום" על מסכת בש"ס, לכן, יערך עתה „סיום" על מסכת פסחים, בתור השתתפות ב„כינוס תורה".

וכנהוג לאחרונה – ייערך ה„סיום" על מסכת פסחים בירושלמי, ביחד עם ביאור השינויים בין סיום המסכת בתלמוד בבלי לסיומה בתלמוד ירושלמי שרבים הם, כדלקמן.

וזאת – לאור העובדה שבמשך השנים נערך כבר „סיום" על מסכת פסחים בתלמוד בבלי כמה פעמים.

מז. המשנה האחרונה דמסכת פסחים דנה אדות ברכת הפסח וברכת הזבח, אם ברכת הפסח פוטרת את ברכת הזבח, או לא: לדעת ר' ישמעאל פוטרת ברכת הפסח את ברכת הזבח, ולדעת ר' עקיבא ברכת הפסח אינה פוטרת את ברכת הזבח.

ובסיום המסכת בירושלמי מבואר הטעם לדברי ר' ישמעאל „בירך ברכות הפסח פטר את של זבח" – „הפסח עיקר והזבח טפילה", היינו, היות שאכילת הזבח (חגיגה) קודם הפסח היא כדי שיהא הפסח נאכל על השובע, מובן, שהפסח הוא העיקר והזבח הוא טפל, ולכן, ברכת הפסח פוטרת את הזבח, כי העיקר פוטר את הטפל.

ובזה מסתיימת המסכת בתלמוד ירושלמי. אבל סיום המסכת בתלמוד בבלי הוא באופן שונה, כדלקמן.

והנה, בנוגע לביאור דברי ר' ישמעאל ש„בירך ברכת הפסח פטר את של זבח" – מבואר בתלמוד בבלי באופן אחר:

„לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה, ולא שפיכה בכלל זריקה",

בלתי מוגה